

ILG'OR PEDAGOG

ILMIY JURNALI

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

2025

Google Scholar

zenodo

Andijan, Uzbekistan

+998335668868

<https://innoworld.net>

ILG'OR PEDAGOG

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI
TO'PLAMI

2- JILD, 3 - SON
2025

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

XVI-XVII ASRNING BIRINCHI YARMIDA GERMANIYA VA ITALIYA**Odilov Muhammadqodir Olimjon o'g'li**

Farg'ona Davlat Universiteti

Tarix fakulteti 3-kurs 23-71 guruh talabasi

Modilovv17gmail.com

Tel; 91 206 06 88

Annotatsiya. Mazkur maqolada XVI–XVII asrning birinchi yarmida Germaniya va Italiya hududlarining siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy holati tahlil qilinadi. Maqolada Germaniyada yuzaga kelgan diniy islohotlar (Reformatsiya), feodal tarqoqlik, hamda bu holatlarning iqtisodiy inqirozga olib kelgani yoritilgan. Shuningdek, Italiya shahar-davlatlarining iqtisodiy va madaniy yuksalish jarayonlari, Gumanizm va Uyg'onish davri g'oyalari asosida yuzaga kelgan ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlar ko'rib chiqiladi. Muallif tarixiy voqealarni solishtirma-tahliliy usulda o'rganib, Germaniya va Italiya rivojlanishidagi o'ziga xosliklarni ochib beradi. Maqola tarixshunoslik uchun muhim bo'lgan davrni qamrab olgani bois, o'quvchilar va tadqiqotchilar uchun foydali manba hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Lyuter, Vittenberg, Leo X, Tomas Myunser, avgustinlik rohibi, indulgensiya, Gabsburglar, Italiya, Germaniya, Ispaniya.

Аннотация. В статье анализируется политическое, социальное и экономическое положение регионов Германии и Италии в XVI и первой половине XVII веков. В статье рассматриваются религиозные реформы (Реформация), произошедшие в Германии, феодальная раздробленность и то, как эти события привели к экономическому кризису. В книге также рассматривается экономический и культурный подъем итальянских городов-государств, а также социально-политические изменения, произошедшие на основе идей гуманизма и Возрождения. Автор изучает исторические события, используя сравнительно-аналитический метод, выявляя специфику развития Германии и Италии. Статья представляет собой полезный ресурс для читателей и исследователей, поскольку охватывает важный для историографии период.

Ключевые слова: Лютер, Виттенберг, Лев X, Томас Мюнцер, монах-августинец, индульгенция, Габсбурги, Италия, Германия, Испания.

Abstract. This article analyzes the political, social and economic situation of the German and Italian regions in the first half of the 16th-17th centuries. The article covers the religious reforms (Reformation) that occurred in Germany, feudal fragmentation, and the way these events led to an economic crisis. It also examines the processes of economic and cultural rise of the Italian city-states, socio-political changes that occurred on the basis

of the ideas of Humanism and the Renaissance. The author studies historical events in a comparative-analytical manner and reveals the peculiarities in the development of Germany and Italy. Since the article covers an important period for historiography, it is a useful source for readers and researchers.

Keywords: Luther, Wittenberg, Leo X, Thomas Munzer, Augustinian monk, indulgence, Habsburgs, Italy, Germany, Spain.

KIRISH.

XVI–XVII asrning birinchi yarmi Yevropa tarixida keskin siyosiy, diniy va ijtimoiy o'zgarishlar davri bo'lib, ayniqsa Germaniya va Italiya hududlari bu jarayonlarning markazida turdi. Germaniyada 1517-yilda Martin Lyuter tomonidan boshlangan Reformatsiya harakati Rim-katolik cherkovining ustun mavqeini shubha ostiga qo'ydi va butun Germaniya hududini chuqur diniy va siyosiy bo'linishga olib keldi. Natijada 1618-1648-yillarda bo'lib o'tgan Uchinchi Yuz Yillik urushi Germaniyani iqtisodiy va demografik inqirozga duchor qildi.

Italiya esa bu davrda siyosiy jihatdan birlashmagan, mustaqil shahar-davlatlarga bo'lingan edi. Ammo iqtisodiy va madaniy sohalarida Uyg'onish davrining markazi bo'lib, san'at, ilm-fan va gumanizm taraqqiyoti bilan ajralib turdi. Venetsiya, Florensiya, Milan va Rim kabi shaharlar Yevropadagi savdo va madaniyat markazlariga aylangan edi. Biroq ichki siyosiy zaiflik, tashqi kuchlarning bosimi va iqtisodiy raqobat tufayli bu hududlarda ham inqiroz belgilari ko'zga tashlana boshladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

XVI-XVII asrlarda Germaniya. Martin Lyuter va uning islohot g'oyalari. Germaniyada reformatsiyaning boshlanishi 1517-yilda indulgentsiyaga qarshi ochiq gapirgan avgustinlik rohib, Vittenberg universiteti professori Martin Lyuter (1483-1546) nomi bilan bog'liq. Yoshligidan u chuqur dindorligi bilan ajralib turardi; 1505-yilda liberal san'at magistri darajasini oldi, u o'g'lining advokat bo'lishini xohlagan otasining irodasiga zid ravishda Erfurtdagi Avgustin monastirida rohib bo'ldi. Bo'lajak islohotchi o'z ruhini saqlab qolish umidida monastir qoidalariga (ro'za va ibodat) qat'iy rioya qildi. Biroq, o'shanda ham u bu yo'lning to'g'riligiga shubha qila boshladi. 1507-yilda ruhoni bo'lgan Lyuter o'z buyrug'ining talabiga binoan Erfurt universitetining ilohiyot fakultetida universitet ta'limini davom ettirdi. 1511-yilda Rimga safari va eng yuqori katolik ruhoniylarining buzuvchi axloqi bilan shaxsiy tanishish taassurotlari Lyuterning xristian dogma asoslarini izlash istagini kuchaytirdi, ular diniy marosimning tashqi tomoniga emas, balki ichki dindorlikka mos kelishi kerak edi. 1512-yildan boshlab, ilohiyot bo'yicha doktorlik darajasini olgandan so'ng, Lyuter Vittenberg universitetida ma'ruza qila boshladi. Bu erda u Bibliyani chuqur o'rganishga murojaat qildi va ma'ruzachi sifatida u Bibliya matnining o'z talqinlarini ishlab chiqishga majbur bo'ldi. 1512-1517-yillarda uning ilohiyot tushunchasi asta-sekin

shakllana boshlaydi. 1517-yil 18-oktabrda Rim papasi Leo X gunohlarni kechirish va indulgentsiyalarni sotish to'g'risida "Avliyo Pyotr cherkovining qurilishiga va nasroniy dunyosining ruhlarini qutqarishga yordam berish" maqsadini ko'rsatgan holda buqa chiqardi. Bu lahzani Lyuter o'zining indulgentsiyaga qarshi tezislarda cherkovning o'rni va roli haqidagi yangi tushunchasini belgilash uchun tanlagan. 1517-yil 31-oktabrda Lyuter o'zining "95 tezislari"ni ("Munozara indulgentsiyalarning samaradorligini oydinlashtirish"). U, albatta, cherkov bilan to'qnashuv haqida o'ylamadi, balki uni yomonliklardan tozalashga intildi. Xususan, u "Xudoning rahm-shafqatining qutqaruvchi yordamini" olishda asosiy rol berilgan imonlilarni ichki tavba qilishga chaqirib, papalarning gunohlarni kechirish bo'yicha maxsus huquqini shubha ostiga qo'ydi.

Tomas Myunser. Germaniyadagi Reformatsiyaning yanada radikal versiyalari turli mazhab guruhlarini, birinchi navbatda anabaptistlar va "ekumenik inqilob" tarafdori T.Myunser tomonidan taklif qilingan. Anabaptistlar (rebaptistlar) katoliklarga qarshi norozilikni o'zining haddan tashqari chegarasiga olib chiqdilar. Harakat "Zvikaui payg'ambarlari" tomonidan boshlangan, ular orasida kiyimchi Nikolay Shtorch ajralib turardi. Aynan Zvikauda 1520-yillarda katta muvaffaqiyatlarga erishgan yangi ta'limotni va'z qilish boshlandi. Anabaptistlar faqat Yangi Ahdni to'liq qabul qildilar va Masihdan o'rnak olib, balog'at yoshida ongli ravishda suvga cho'mishni talab qildilar. Ichida tariqat tasavvufiy ruh bilan sug'orilgan; bashorat va'z o'rnini egalladi. Anabaptistlar individual harakatlarga intilib, cherkov tashkilotining mavjudligini va imonning tashqi timsoli sifatida marosimlarni rad etishdi. Ma'naviy takomillashtirish dasturi juda individual edi (ba'zilar ilk nasroniylikning qat'iyligiga rioya qilishgan, boshqalari esa talvasaga tushib, Xudo bilan muloqot qilishlariga ishonitirishgan). Diniy harakatlarning qat'iyligi ijtimoiy dastur bilan uyg'unlashdi: jamiyatda mutlaq tenglikni tan olish va xususiy mulkni yo'q qilish. Doimiy mazhabchilar er yuzida Xudoning amrlariga zid bo'lmagan ijtimoiy tartiblarni amalga oshirishga intilishdi ("yerdagi Xudoning Shohligi"). 1520-yillarning boshlarida. Dastlab Lyuter tarafdori bo'lgan Tomas Myuntser (taxminan 1490-1525) ham Islohot haqida o'z tushunchasini ishlab chiqdi. 1520-yilda Myunser Tsvikauda ruhoniylavozimini egalladi va bu erda anabaptistlar ta'siri ostida Myunser "ommaviy dindorlik" va Lyuter, Ioaxim Fiore va o'rta asr mistiklarining qarashlari sinteziga asoslangan Reformatsiyaning o'ziga xos kontseptsiyasini ishlab chiqdi. Myunzerning so'zlariga ko'ra, haqiqiy Muqaddas Kitob pergamentga siyoh bilan emas, balki Xudoning barmog'i bilan har bir insonning qalbida "vahiy" orqali yozilgan. Myunser dunyoni ilohiy va insoniyga ajratmagan, balki uni bir butun sifatida qabul qilgan va "Xudo hammaning ichida" deb hisoblagan.

XVI-XVII asrlarda Italiya. Iqtisodiy tanazzul, ispan zulmi va feodal-katolik reaksiyasi sharoitida Italiya siyosiy jihatdan tarqoq hudud bo'lib qoldi.

Italiya davlatlari o'rtasidagi bojxona postlari mamlakat ichidagi iqtisodiy aloqalarni rivojlantirishga va yagona ichki bozorni yaratishga to'sqinlik qildi. Mamlakatning siyosiy tarqoqligi XVII asrning birinchi yarmida Italiya uchun nisbatan qulay xalqaro vaziyatda ham davom etdi. (Ispaniyaning tanazzulga uchrashi va ispan va avstriyalik Gabsburglarning zaiflashishi). Uzlusiz urushlar olib borish, sud va og'ir byurokratik apparatni saqlash uchun mablag'ga juda muhtoj bo'lgan Ispaniyaning qashshoqlashishi bilan Italiyadan mumkin bo'lgan eng katta pulni siqib chiqarish istagi yanada kuchaydi, mamlakatning yirtqich ekspluatatsiyasi, ispan ma'muriyatining Italiyadagi zulmi va tovlamachiligi yanada kuchaydi. 1647-yilda Sitsiliyada yirik xalq qo'zg'oloni ko'tarildi. Bu isyonkor hunarmandlar va plebey ommasi tomonidan bosib olingan orolning eng yirik shahri Palermoda boshlandi. Harakatga zargar Juzeppe Alesi boshchilik qildi. U Viceroy saroyiga hujumni boshqargan, ammo ikkinchisi qochishga muvaffaq bo'lgan.

Shaharda demokratik tuzumga ega respublika tashkil etildi. Sitsiliyaliklar tomonidan nafratlanagan ko'plab ispanlar o'ldirilgan. Isyonchilarning ijtimoiy dasturi juda noaniq edi; Ular barcha soliqlarni bekor qilishni, yomon hukmdorlarni quvib chiqarishni talab qildilar va shunday deb e'lon qildilar: "Tabiiy tartib taqozo qilganidek, xalq olijanob va boylar bilan o'z pozitsiyasida teng bo'ladigan vaqt kelsin".

Qo'zg'olon tezda Sitsiliyaning ko'p qismini qamrab oldi va nafaqat ozodlik, balki antifeodal xususiyatga ega bo'ldi. Kataniya, Girgenti va boshqa hududlarda dehqonlar qurol olib, feodallar bilan muomala qila boshladilar. 1598-yilda Italiyaning janubidagi xalq harakatiga rohib, keyinchalik mashhur utopik sotsialist Tommaso Campanella (1568-1639) rahbarlik qildi. U yaqinlashib kelayotgan qo'zg'olonning maqsadini ispan bo'yinturug'ini ag'darish va Italiyani ozod qilish deb bildi. Fitna tashkilotchilari unga qo'shilish uchun Kalabriya tog'laridan dehqonlar, qishloq ruhoniylari va partizan otryadlarini jalb qilishga intildilar. Ular hatto Gabsburglarga dushman bo'lgan Usmonli imperiyasining yordamiga ishonishdi, ularning floti belgilangan vaqtda Kalabriya qirg'oqlariga yaqinlashishi kerak edi. Germaniyadagi dehqonlar urushi bilan bevosita bog'liq bo'lgan yirik dehqon qo'zg'oloni 1525-yil may oyida Janubiy Tirol - Trento, Meriano va Bressanone mintaqasida (zamonaviy Trentino-Alto-Adige hududi) o'sha paytda gabsburglar dominionlarining bir qismi bo'lgan.

Dehqon qo'shinlari bir qancha qal'alarni vayron qilishdi va hatto Trentoni vaqtincha egallab olishdi, ammo burgerlar tez orada dehqonlarga xiyonat qilishdi va 1525-yilning kuzida kelgan Tirol va Milan qo'shinlariga qo'zg'olonni bostirishda yordam berishdi.

Ispaniya hukmronligi feodalizmning tayanchi bo'lgan janubiy Italiya va Sitsiliya xalqlarining nihoyatda og'ir ahvoli shaharlar dehqonlari va plebeylarining tinimsiz qo'zg'olonlariga sabab bo'ldi. Kurashning o'ziga xos shakli dehqonlarning tog'larga qochib ketishi edi.

Ular o'z qullaridan o'ch oladigan otryadlar tuzdilar: ular feodallarning mulklarini yoqib yubordilar, yo'llarda boylarni poylab o'tirdilar va ularga qarshi repressiyalar o'tkazdilar, shu bilan birga kambag'allarga yordam berdilar. Bu otryadlar boylarni dahshatga soldi, ular o'z harakatlarini "brigandaggio" (brigandaggio) deb atadilar, lekin ular qishloq va shaharning mehnatkash ommasi orasida juda mashhur edi, ular dehqon partizan otryadlari va ko'pincha zodagonlar vakillari boshchiligidagi haqiqiy bandit to'dalari o'rtasidagi farqni aniq ko'rdilar.

Ispaniya hukumatining "banditizm" deb nomlangan dehqon partizanlar harakatiga qarshi qaratilgan barcha choralari besamar ketdi. Ba'zan xalq ommasining sinfiy kurashi qurolli qo'zg'olon ko'rinishida bo'lgan. Shunday qilib, 1510-yilda Janubiy Italiya Ispaniya inkvizitsiyasining joriy etilishi bilan tahdid qilinganda, Neapolda tartibsizliklar boshlandi. 1547-yilda inkvizitor tribunalini tashkil etishga yangi urinish Neapolda xalq qo'zg'oloniga sabab bo'ldi, bu ispan hukumati tomonidan shafqatsizlarcha bostirildi. Ispaniya Janubiy Italiyada inkvizitsiyani tashkil etishdan voz kechishga majbur bo'ldi.

XULOSA

XVI-XVII asrning birinchi yarmi Germaniya va Italiya tarixida murakkab va qarama-qarshi jarayonlarga boy davr bo'ldi. Germaniyada Reformatsiya harakati diniy va siyosiy tuzumni izdan chiqarib, ko'p yillik mojarolar va Uchinchi Yuz Yillik urushi orqali mamlakatni zaiflashtirdi. Bu davrda Germaniyada iqtisodiy inqiroz, aholining kamayishi va feodal tarqoqlik chuqurlashdi. Boshqa tomondan, Italiya siyosiy birlashmagan bo'lsa-da, Uyg'onish davrining madaniy va ilmiy yutuqlari bilan ajralib turdi. Shu bilan birga, tashqi kuchlar bosimi (Ispaniya va Fransiya) va ichki raqobatlar uning siyosiy mustaqilligini zaiflashtirdi.

Ushbu ikki mintaqaning tarixiy taqdiri, o'ziga xos siyosiy va ijtimoiy tuzumi Yevropa tarixida muhim o'rin egallaydi. Germaniya diniy inqilob markaziga aylangan bo'lsa, Italiya gumanistik tafakkur va san'atning tayanch nuqtasiga aylangan edi. Mazkur maqolada keltirilgan tarixiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, bu davr Yevropa tarixining kelgusi shakllanishida muhim poydevor bo'lib xizmat qilgan.

ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES)

I.Manbalar.

1. Black, J. Europe and the World, 1650–1830. Routledge. 2001. – 204 p.
2. Hale, J. R. (). The Civilization of Europe in the Renaissance. Scribner. 1994. – 672 p.
3. Hughes, M. (). Early Modern Germany, 1477–1806. University of Pennsylvania. Press. 1992. – 240 p.
4. MacCulloch, D. The Reformation: A History. Viking. 2003. – 792 p.